

VIERKRACHT-VIERING 18 december 2022

Thema: Rainbow revisited. Over labels.

God begint in Genesis 1 de geschiedenis van hemel en aarde, dat wil zeggen: Hij begint *onze* geschiedenis. Ons verhaal.

Dat doet God -hoe zou het anders kunnen?- door onze taal te spreken.

Ons verhaal begint met onze taal.

Zodra God mensenwoorden spreekt, wordt alles anders. Er komt een einde aan iets dat de bijbel toehoewabohoe noemt: woest en leeg. Wanorde. Alles door elkaar. Geen onderscheid. Geen verschil.

Taal is de overwinning van die wanorde. Mensentaal scheidt orde. Dit is dit en dat is dat. Het één is het ander niet. En tegelijkertijd: het één is er nooit *zonder* het ander.

Zo labelt God in Genesis het droge als land en het water als zee. Het één is het ander niet. Maar tegelijkertijd: geen zee zonder land. En evenmin zee zonder vissen, zee zonder zout, zee zonder schepen, zee zonder zeemansgraven. Want als je dat allemaal van de zee afhaalt... dan hou je geen zee meer over.

Taal doet twee dingen tegelijk: verschil maken *en* verbinden. Dat wat in en door de taal onderscheiden wordt, zit ook aan elkaar vast. Rood noem je rood vanwege groen. En groen noem je groen vanwege rood.

Een woord staat nooit op zich, maar krijgt pas betekenis door andere woorden. Door de combinatie van onderscheid en verband wordt de wanorde overwonnen.

Labelen.

We zijn er tijdens ons leven voortdurend mee bezig, met labels plakken, labels bedenken, labels uitspreken.

Ieder mens doet dat op zijn eigen wijze, maar omdat we min of meer dezelfde taal spreken, nemen we de meeste labels braaf of ongewild van elkaar over. En soms spreken we het gewoon met elkaar af: laten we dit voortaan *zo* noemen en niet anders.

Een voorbeeld uit de kliniek waarin ik werk. Daar labelen we onze patiënten met stoornissen. Narcisme, autisme, psychopathie, pedofilie, borderline enzovoort.

Die stoornissen zijn labels. En die labels helpen ons om een beetje orde te scheppen. Want hoewel iedere patiënt uniek is, zijn er ook overeenkomsten. Sommige mensen lijken aan hetzelfde te lijden. En soms helpt dan dezelfde aanpak, benadering of verwachting.

Nog niet zo heel lang geleden plakten ze in Frankrijk heel andere labels op mensen met psychische problemen dan in Nederland of in Amerika. Dat leidde tot misverstanden en gebrekkige samenwerking. Daarom bedachten psychiaters dat er een internationaal handboek moest komen. De zogenaamde DSM. Daarin werden de labels opgesomd en uitgelegd die voortaan iedereen moest gaan gebruiken.

Da's mooi zou je zeggen. Ja, da's mooi. Maar het is ook een soort toren van Babel. Iedereen spreekt dezelfde taal en werkt mee aan hetzelfde steeds hoger wordende bouwwerk van de menskunde.

En zoals je weet zag God die toren van Babel niet zo zitten. Teveel overeenstemming, vond God. Te weinig tegenspraak en vruchtbaar misverstand. Als iedereen alleen maar op een en dezelfde manier labelt, zijn er al snel geen tegengeluiden meer. Iedereen bevestigt dan wat iedereen al weet en doet. Labels dreigen dan waarheden-op-zich te worden.

Dit gebeurt natuurlijk niet alleen in de psychiatrie, maar overal.

Els vertelde ons over haar ervaringen in het speciaal onderwijs. De labels ADHD en autisme kunnen helpen om kinderen een betere kans te geven. Maar eigenlijk moet je er nog wel iets bij zeggen: een betere kans in het *huidige* onderwijssysteem en een betere kans in de samenleving *anno 2022*. Als ons onderwijssysteem en onze samenleving anders in elkaar zouden zitten, zouden de labels ADHD en autisme misschien wel helemaal niet gebruikt hoeven te worden. Met sommige altijd drukke jongeren zou niets aan de hand zijn als ze niet vijf dagen in de week in een schoolbank werden gepropt omdat we hebben bedacht dat kennis aan doen vooraf gaat. Hetgeen soms zeer de vraag is.

Een label is dus geen waarheid op zich, maar iets dat verwijst naar alles erom heen. Als we dat vergeten worden we al snel de gevangene van onze eigen ordening.

Op ieder label hoort daarom een disclaimer: dit label zegt niet alles.

Voorbeelden te over.

Geloof dubbele punt, stond er op een formulier dat ik nog niet zo lang geleden moest invullen. Wat moest ik daar neerzetten. Christen? Protestant? Maar wat zegt dat? Zouden ze niet wat meer vragen moeten stellen? Maar welke? Ik vermoed dat ik uit de ene vragenlijst als christen tevoorschijn zou komen, uit een tweede als humanist en uit een derde als boeddhist.

Ander voorbeeld: Man of vrouw? Als je de lichamelijke kenmerken niet zou meetellen, is het niet ondenkbaar dat de uitkomst van een standaard vragenlijst mij zou aanwijzen als vrouw en mijn vrouw als man.

Labels zeggen niet alles. Als we dat vergeten, als labels waarheden op zich worden, gaat het mis.

En dat er iets mis is in de schepping moge duidelijk zijn. Hoofdstuk I van het eerste boek van de Bijbel vertelt dat God zag dat het allemaal goed was, ja zeer goed. Hoofdstuk 5 van hetzelfde boek vertelt dat God spijt van alles heeft en er een einde aan wil maken.

Waarom?

Omdat mensen kwaad deden, staat er.

Maar wat voor kwaad?

We lezen het niet met zoveel woorden. Maar in het verhaal over Kain en Abel krijgen we wel een hint. De mens is al snel na de schepping niet alleen mens, maar *of* landbouwer *of* herder. Niet alleen mens, maar *of* Kain (speer) *of* Abel (adem). Niet alleen mens, maar *of* dader *of* slachtoffer. De mens is gelabeld.

Maar daar was God toch zelf mee begonnen? Jazeker. Zonder labels, zonder taal, zonder woorden zou er geen leefbare aarde zijn, geen mensenwereld, geen geschiedenis.

Maar labels zeggen niet alles en als we dat vergeten, als labels waarheden op zich worden, gaat het mis.

En dus moet er opnieuw begonnen worden. Een grote opruiming en een nieuw begin. Noach moet een reddingsark bouwen om de geschiedenis van hemel en aarde te redden. In die ark gaan er van alle diersoorten twee exemplaren mee.

Het onderscheid is dus niet opgeheven. Het één is het ander niet. De diversiteit staat nog altijd hoog in Gods vaandel. Maar wat verandert er dan wel in het tweede begin?

Kijk omhoog, zegt God tegen Noach. Daar staat midden in de regen iets nieuws onder de zon. Een symboolboog.

Mooi hoor, zegt Noach, prachtige kleuren.

Kijk nog een keer beter, zegt God. Rainbow revisited.

Naar welke regenboog vraagt God ons wat beter te kijken? Naar de regenboog die hier ooit aan de buitengevel van de kerk hing? Natuurlijk, dat was een goedbedoelde regenboog, maar het was niet de regenboog uit het bijbelverhaal. De regenboog op het spandoek kende zes kleuren: Paars, blauw, groen, geel, oranje, rood. Zes smaken. Kies maar: welke kleur past bij jou? Welk kleurenlabel wil jij dragen? Toegegeven: zes kleuren is beter dan 1 of 2, maar de regenboog van God kent helemaal geen kleuren, ze kent alleen maar eindeloos veel kleurschakeringen. In Gods regenboog kun je geen lijnen aanbrengen, zo van hier eindigt paars en daar begint blauw, zo van hier stopt groen en daar start geel.

Gods regenboog maakt duidelijk dat labels geen waarheden op zich zijn.

Scheppen is de wanorde leefbaar maken, de chaos te boven komen. Dat doen wij met taal, met woorden, met labels, maar telkens opnieuw moet de orde die we op die manier stichten ook weer aan het wankelen worden gebracht. Niets is voor altijd waar. Niets mag een waarheid op zich worden. Labels zeggen niet alles.

In het filmpje zag je een schitterend recept om te voorkomen dat labels waarheden op zich worden. Het is een heel eenvoudig recept: gewoon nooit ophouden met labelen. Als we de Oekraïner van de Rus hebben onderscheiden. De dorpsbewoner van de stedeling. De babyboomers van de generatie Z. De binairen van de non-binairen. De populistten van de democraten. De slaafgemaakten van de slavendrijvers, -als we dat allemaal gedaan hebben- moeten we nog even doorgaan met vragen stellen. Wie van jullie voelt zich eenzaam? Wie verlangt een kindje te krijgen terwijl het maar niet lukt of gewoon onmogelijk is? Wie schaamt zich weleens voor zichzelf en vreest het oordeel van een ander? Wie zou graag eens echt met zijn ouders of kinderen willen praten? Wie heeft gehoord dat hij waarschijnlijk niet zo lang meer te leven heeft? Wie droomt ervan om ontdekt te worden? Enzovoort.

Labels ontkrachten labels.

Leven met de overtuiging dat je nooit uitgesproken bent. Niet over jezelf en niet over de ander. En die ander niet over jou.

Wie ben ik?

Wie ben jij?

We zoeken een antwoord. We vinden soms een antwoord. We geven elkaar het antwoord. We labelen elkaar en onszelf.

Maar vergeet niet: nooit voorgoed.

Je bent altijd meer en anders dan je bent. En een *ander* is altijd meer en ander dan je denkt.

En de wereld is altijd meer en anders. En God is altijd meer en anders.

Imagine dat alle onderscheidingen zouden wegvallen. John Lennon hoopte dat er dan alleen maar love en peace zou overblijven.

Love en peace? Aan m'n hoela, zegt de bijbel. Tohoewabohoe. Wanorde. Einde van de geschiedenis. Onleefbare aarde. Dood en verderf.

Ik denk dat de bijbel gelijk heeft. Maar de droom van John Lennon spreekt ons ergens ook aan. Imagine dat ons spreken nooit ten einde zal komen. Dat er altijd door gevraagd zal worden. Dat labels het begin zijn van andere labels. Dat orde altijd ook weer openstaat voor wanorde en wanorde weer om nieuwe ordening vraagt.

Imagine dat mensen aan zichzelf en elkaar zouden toegeven dat de waarheid niet gelabeld kan worden, maar ver boven ons gelabel uit stijgt.

Imagine dat we zouden begrijpen dat Gods schepping nooit voltooid is. Dat scheppen altijd door gaat. Dat er telkens nieuwe onderscheidingen gemaakt kunnen worden en dat er telkens nieuwe verbanden gelegd kunnen worden. En dat we zo kunnen voorkomen dat we met z'n allen in de kuil vallen die de taal graaft.

Imagine... You may say I am a dreamer. But I'm not the only one

There's a rainbow just above us. Full of colors, all-in one.

Amen

BRIEF AAN GENERATIE Z

Lieve generatie Z. Geboren tussen 1997 en 2012 en nu dus ergens tussen de 10 en 25 jaar oud, jong.

Jullie staan aan het begin. Dat kan ik jammer genoeg niet meer zeggen. Ik kijk soms terug en denk dan... had iemand mij maar wat meer goede raad gegeven.

Dat ga ik goed maken. Door jullie raad te geven. Schrik niet, het zijn maar drie woorden: Neem de tijd...

Neem de tijd om uit te zoeken wie je bent en wie je kunt of wilt zijn.

Oftewel: leg je niet te vroeg vast.

Dat is makkelijker gezegd dan gedaan. Toen ik zo jong was als jullie, wilde ik weten wie ik was. Dat zou me een zelfverzekerd gevoel geven, dacht ik. En dat kon ik wel gebruiken.

Hoe is het met jou? Misschien vind je het de hoogste tijd om een keuze te maken, uit de kast te komen, aan iedereen bekend te maken wie je bent.

Misschien voelt het juist prettig om nog even *geen* keuze te maken. Nog even *niet* precies te weten wie je bent. Rond te kijken zonder ergens definitief aan te sluiten.

Toen ik tussen de 10 en 25 was vond ik dat ik twee keuzes moest maken: 1. of ik wel of niet in God geloofde en 2. of ik links of rechts was in de politiek. Ik dacht toen echt dat ik die keuzes *moest* maken. Dat dat zo hoorde. En niemand zei tegen mij: rustig aan, neem de tijd.

Vandaag zijn er andere keuzes die je hoort te maken.

Iemand die ik goed ken geeft les op een scholengemeenschap. Hij vertelde me dat best veel leerlingen zich afvragen wie ze zijn of willen zijn: vrouw, man, allebei of geen van beiden.

Wow, dacht ik. Dat heb ik mij nooit afgevraagd. Ik dacht dat zoiets gewoon vast lag.

Wat een keuze! Als je er zeker van denkt te zijn is die keuzevrijheid fijn en bevrijdend, je mag zijn wie je bent of wilt zijn, maar als je het niet helemaal zeker weet, kun je misschien de druk voelen dat je zou *moeten* kiezen.

Vandaar mijn goede raad: neem, als het even kan, de tijd. En vergeet nooit: de meeste keuzes *moet* je niet maken, maar *mag* ze maken. Op je eigen manier. Op jouw moment. En je mag overal op terug komen.

Er was eens een regenboogmeisje dat zich afvroeg welke kleur het allerbeste bij haar paste. Paars, blauw, groen, geel, oranje of rood. Het regenboogmeisje wist het niet. Maar ze vond dat ze moest kiezen. Je kunt toch niet van alle kleuren evenveel houden?

Ze zocht haar wijze oude oma op.

Oma-regenboog, vroeg het regenboogmeisje. Wat is uw lievelingskleur? Oma-regenboog glimlachte. Dat heb ik mij vroeger ook wel eens afgevraagd, kindje. En ik heb het aan *mijn* oma voorgelegd. En zij zei toen dat haar lievelingskleur haar ware kleur was.

Haar ware kleur? zei het regenboogmeisje, maar welke kleur was dat dan?

Je ware kleur, zei regenboog-oma, heeft geen naam. Je ware kleur zie je op momenten dat de zon schijnt terwijl het regent. Als verdriet en blijheid samen gaan. Dan zal iedereen naar je wijzen en zeggen: kijk, kijk, nu is ze helemaal zichzelf. En zo zal het ook voelen. Heel eventjes.